

OOK MIJN HEER PASTOOR LUKT HET NIET
HAAR TE TROOSTEN.

In deze Humanist:

- School-advies-diensten ook een zaak voor Humanisten?
- „Voor de Humanist is de mens een creatief autonoom individu” schrijft Peter Krug in een artikel waarin hij uiteenzet wat humanisme voor hem betekent.
- Er komt binnenkort weer een Socrates-conferentie. Ditmaal over Politiek en Levensbeschouwing. Zie pag. 6

Legerpredikant hekelt Human. stripboek in Reformat. Dagblad

In het Reformatisch Dagblad van 2 januari een uitvoerig artikel van ds. J. J. Poort onder een 7-regelige grote, vette kop: **Verwerpelijke karikatuur. Lex Leider, het verhaal van onverdraagzame humanisten jegens kerk en Christendom.**

U weet het nog? Lex Leider is een stripboek over leiderschap en macht, dat door het Bureau van de Hoofdraadsman A. Zoetebier voor de Nederlandse militairen is uitgebracht. Het boekje werd enige „Humanisten” geleden op deze pagina besproken. Het is o.i. een originele manier om aandacht te vragen voor dit moeilijke onderwerp en het werd vakkundig geschreven en getekend door respectievelijk sociaal-psycholoog Frits Bekkers en Willy Lohmann.

Wat nu is de reactie van ds. Poort? We nemen enkele zinsneden uit zijn artikel over, omdat hieruit blijkt hoe je van een mug een olifant kunt maken.

„De schrijver laat zijn verhaal spelen in Zuid-Limburg en (daarom, denk ik) laat hij de rk kerk er ook een rol in spelen (en niet de protestantse) ... Hoe wordt de rk kerk in dit stripverhaal aan de lezer(es) van rond 20 jaar voorgesteld? Het begint al direct met de allereerste tekening: doop van Lex. Maar dat is dan al meteen een misser. Want pa en ma zijn in de rk kerk volgens rk gewoonte nooit samen tegenwoordig op de geboortedag bij de Doop: dat is alleen de vader!

... Ernstiger vind ik overigens, dat hij de pastoor (die het overlijden van Lex' vader door een mijnramp komt vertellen) niets over God laat zeggen, maar hem daarentegen de dooddoener in de mond legt: „Het is verschrikkelijk mevrouw Leider, maar u moet dit leed dragen” ... Dan wordt Lex op zeker moment ontslagen wegens brandstichting, maar (pag. 29): „Door tussenkomst van vooral mijnheer pastoor wordt Lex niet ontslagen”. Toch nog iets gunstigs over de kerk derhalve? Nee, dat dacht u maar. Want, bladzij omslaan, reeds op pag. 30 staat er: „toch is een eervol ontslag onvermijdelijk” ... Met andere woorden: en toch stelt die hele kerk niets voor in de praktijk.

... Het gaat mij aan het hart als ik zo uitsluitend negatief over de kerk geschreven zie, hetgeen trouwens helemaal niet behoefde. Men had het verhaal ook in plaats van in Zuid-Limburg ook in onkerkelijk Finsterwolde of Zaandam kunnen laten spelen. ... Is de volgende keer soms Staphorst aan de beurt?”
Tot zover ds. Poort.

Hij noemt méér fantastische voorbeelden uit het boek. En daaruit blijkt óók hoe prachtig hij kan interpreteren in eigen straatje om dan via een vette kop de Humanisten een schop te kunnen geven. Wezenlijke kritiek? Uitstekend. Maar dit lijkt nergens naar.

j.m.

Hoofdbestuur

In de vergadering van 2 april waren er veel belangwekkende actualiteiten. Heel belangrijk was al, dat de Staatssecretaris van Onderwijs bij de beantwoording van vragen uit de Kamer had gesteld dat het Humanistisch Opleidings Instituut (H.O.I.) met ingang van 1 augustus 1977 subsidiabel zal zijn. De vrager in de (Eerste) Kamer was ons hoofdbestuurlid Schwarz. We weten nog niet precies wat de toezegging gaat betekenen, maar in elk geval meer dan niets. En waarom niet 1 augustus 1976?

Er was trouwens nog een staatssecretaris die uitingen deed waar we blij mee zijn: de rangen van de raadsleden bij Justitie zouden eindelijk (hoe vaak hebben we dit hier ook al besproken!) worden bijgetrokken.

Met een ANP-vertegenwoordiger (Algemeen Nederlands Persbureau) werd er gepraat over het doorgeven van nieuws van ons. Het gesprek wordt voortgezet. Ook in de publiciteitsfeer ligt dat Tielman in een VARA programma is gevraagd om humanisme toe te lichten. Voorts heeft de engelse Humanist een goed artikel gepubliceerd over ethiek van de seksualiteit. Daaraan moet mogelijk grotere circulatie en bekendheid worden gegeven, na de aandacht die de reactionaire vaticaanse uitspraken hebben gehad.

Aan de Verbondsraad zullen we in mei een voordracht kunnen doen voor aanvulling van het hoofdbestuur. We hebben kandidaten voor de vacatures van der Willik en Sorgedragers.

Op de agenda stond de eindversie van de statuten van de op te richten Humanistische Stichting voor Bewindvoering en Beheer. Er werd nog een schoonheidsfoutje ontdekt, maar nu kan de nieuwe stichting er komen. Het bestuur wordt gevormd door het bestuur van de Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme te Amersfoort. Het is de bedoeling dat zaken als vermogensbeheer en

uitvoering van uiterste wilsbeschikkingen hier ondergebracht zullen worden. Een punt in dezelfde sfeer betreft de bestemming van legaten en erfstellingen. Enkele jaren geleden werd bepaald dat deze in beginsel aan een Basisfonds (ook in beheer bij de Stichting Steunfonds) zouden worden toegevoegd, behalve een bedrag van f 10.000,— dat in de exploitatie van het H.V. zou mogen opgaan. Deze regeling willen wij voortzetten, maar f 15.000 inhouden.

De statuten van de oude Stichting Socrates werden ook weer eens voor den dag gehaald. Praktisch is de stichting slapende, en doet een Taakgroep het werk op wetenschappelijk gebied. Maar allerlei zaken weer eens bekijkende bleek het toch nodig enkele nadere regels te stellen. Er is immers een curatorium voor leerstoelen en er is Rekenschap als wetenschappelijk tijdschrift met z'n redactie. Het leek juist deze onder Socrates te laten, en het bestuur van Socrates te laten bestaan uit het Presidium van het Verbond. De Taakgroep, die ook mensen van buiten het hoofdbestuur omvat en moet kunnen omvatten, behoudt dan de studietoelagen, de conferenties, en het uitbrengen van rapporten, preadviezen en dergelijke.

Er werd voortgewerkt aan twee nummers van het Humanistisch Perspectief. Een ging over onze houding tegenover het dier en tegenover onze natuurlijke omgeving in het algemeen. Er wordt een nieuwe versie geschreven waarin de gedachte dat de niet-menselijke leefomgeving, belangrijk als hij is, ook een eigenstandige, los van de mens staande, waardigheid zou hebben niet meer voorkomt. Het andere punt ging over de verdeling van maatschappelijke goederen. Geen gemakkelijk punt omdat wat de een rechtvaardig noemt de ander als wellicht helemaal niet zo rechtvaardig kan zien. Rood maakt een tweede versie.

AJW

Berichten uit de IHEU-commissie *

Een onderwerp waar we ons regelmatig in moeten verdiepen is „financiën”. Tijdens onze laatste vergadering hebben we minstens een derde van onze tijd aan de begroting besteed. Dat de financiële situatie van de IHEU weinig reden tot vrolijkheid geeft, is voor ons niet nieuw. Wij zijn al jaren gewend ons periodiek af te vragen of de IHEU zo wel kan voortbestaan, en daarbij is onze eerste zorg of wij wel aan onze salarisverplichtingen kunnen voldoen. Onze inkomsten bestaan voornamelijk uit de contributies van de bij de IHEU aangesloten leden en van individuele leden. Sommige bui-

tenlandse organisaties — dus niet het Humanistisch Verbond! — zijn ver achterop met hun betalingen, en dat veroorzaakt ook renteverlies. Die achterstand is wel eens het gevolg van laksheid, maar vaak ook van het feit dat een organisatie zelf nauwelijks het hoofd boven water kan houden. Zo heeft bijvoorbeeld de American Humanist Association zijn gebouwen moeten verkopen om te kunnen overleven; ze zitten daar dus echt niet te springen om geld naar Nederland over te maken.

Bij het zoeken naar mogelijkheden om de contributies op tijd binnen te krijgen, kwam het schandpaalsysteem, ter sprake: in ons geval een geregeld rondsturen van financiële overzichten waarin de „schurken” vanzelf aan de kaak worden gesteld. Maar daar voelden we toch niet veel voor; bovendien kunnen we onze

(lees verder op pag. 8)

Ons probleem

Zeven jaar geleden kwam er een klein poesje in ons leven, Teigetje, amper zeven weken oud, met een heel merkwaardig gevlekt gezichtje, dat bij 't lopen nog omrolde en dat, na een voorzichtige eerste inspectietoetocht door de huiskamer, op de aktetas van mijn man klauterde, waar het prompt in slaap viel. De nieuwe aanwinst werd genadiglijk geaccepteerd door de schildpad, die er nieuwsgierig naar kwam kijken en alleen maar even vluchtig z'n kop introk, als het kleintje met hem wilde spelen, maar absoluut niet door onze elf jaar oude zwarte poes, die er een eng natuursverschijnsel in zag, dat alleen door heftig blazen op een afstand te houden was. De oude zwarte mevrouw is inmiddels gestorven. Teigetje heeft zes jaar geleden het leven geschonken aan vier dochters, waarvan we er twee na een klein half jaar weer teruggehaald hebben, omdat de eigenaars er niet goed voor zorgden, zodat ons leven hier in huis grotendeels beheerst wordt door onze drie poezen en de schildpad. Als we weggeweest zijn, zitten de poezen ons in de hal op te wachten. Soms steekt er ergens een oor achtervandaan. Dat is dan van Teigetje, die op ons of op een van haar dochters zit te loeren, om dan plotseling tevoorschijn te springen. Teigetje heeft ook een feilloze manier uitgevonden, om mij 's morgens uit bed te krijgen, als ze vindt, dat het tijd is om op te staan. Niet mauwen of grofweg op bed springen of aan de dekens trekken, nee, Teigetje gebruikt na zeven jaar zorgvuldige studie van onze zwakke plekken, een veel geraffineerder methode: met een ontzettend stout gezicht éven juist aan die stoelen en gordijnen krabben, waarvan ze weet, dat we er een halve hart-stilstand van krijgen, als de katten er hun nagels inzetten. Zo van: „Ik doe het nu nog maar een heel klein beetje, maar 't kán meer, als je niet gauw opstaat.”

De schildpad, meneer Mikkelse, doet nooit mee aan welk afhankelijkheidsbetoon dan ook. In een hoek van de eetkamer staat een oud bureaulampje op de grond, dat de hele dag brandt en meneer Mikkelse van warmte voorziet, als hij daar behoefte aan heeft. 's Avonds trekt hij zich terug in een klein biezen prullenmandje, dat altijd op z'n kant ligt, als een soort garage. Dan gaat de lamp uit en de volgende ochtend komt hij weer tevoorschijn. Hij sjouwt door het hele huis, is nergens bang voor, zelfs niet voor de stofzuiger of voor honden, en als hij de kans krijgt, bijt hij de kat van de burelen in z'n poot, want dat vindt hij een indringer, die hier niet thuishoort. Visite komt hij altijd inspecteren en als ze stemmen hebben, die hem niet aanstaan, gaat hij over hun voeten heen en weer lopen. Meneer Mikkelse is ons grote toekomstprobleem. Hoe oud hij is, kan ik niet nagaan, maar we hebben hem nu acht jaar en hij kan, zeggen ze, wel tweehonderd jaar worden. We vragen ons dus wel eens af, hoe dat nu moet met het bejaardenhuis te zijner tijd.

Bij testament vermaken aan het tehuis mischien. Dan zouden vele generaties personeelsleden, behalve op hun capaciteiten, ook op hun stemgeluid gekeurd moeten worden, anders accepteert de huis-schildpad ze niet!

Ik vrees toch, dat we naar een andere oplossing moeten omzien. Dat zal wel lukken, denk ik. We hebben tenslotte nog zo'n twintig jaar de tijd.

Ans Spigt

* Omdat dit pas het tweede verslag is van een vergadering van deze commissie, zullen trouwe lezers van „Humanist” herhalings tegenkomen van informatie die ik in het nummer van 1 april gaf. De volgende keer wordt iedereen geacht te weten waar ik het over heb!

SCHOOL-ADVIES-DIENSTEN, ook een zaak voor humanisten?

door W. F. Koeman

School-Advies-Diensten, ook wel School- of Onderwijs-Begeleidingsdiensten genoemd, zijn er in ons land al vele; het aantal ligt boven de zestig.

De doelstellingen, meestal neergelegd in statuten van stichtingen (in enkele gevallen in verenigingsvorm, ook wel in intergemeentelijke regelingen), hebben twee uitgangspunten: dienstverlening aan gemeente- en schoolbesturen en hulp aan individuele leerlingen. Men beoogt ondersteuning ten behoeve van ontwikkeling en vernieuwing van het onderwijs in de school en – wat in vele gevallen wordt genoemd – het bevorderen van „een optimale schoolloopbaan” van alle leerlingen.

De dienst aan gemeentebesturen betreft b.v. planning, die aan schoolbesturen en schoolteams behelst b.v. het opzetten van leerplannen, advies betreffende leermiddelen en -methoden, ouder-deelname aan het schoolgebeuren (ouderparticipatie) en integratie in wijk- en buurtleven.

De hulp aan individuele leerlingen kan geboden worden in de vorm van de z.g. remedial teaching (vormen van onderwijs die gebreken en achterstanden opheffen), logopedie (hulp bij slecht spreken), in bepaalde gevallen door schoolmaatschappelijk werk. Natuurlijk kan de S.A.D. ook verwijzen naar diverse instellingen en instanties (Schoolartsendienst, buitengewoon onderwijs, e.d.)

Het is duidelijk dat in de meeste gevallen de klacht of het verzoek om verwijzing afkomstig is van de klasseonderwijzer en/of het schoolhoofd. Die hebben in eerste instantie de moelijkheid of de achterstand ontdekt. Hierin zou al een reden gevonden kunnen worden om er alles aan te doen om sterke en duidelijke verbanden te leggen met het onderwijzend personeel, wat we wel noemen „het onderwijsveld”.

De Minister van Onderwijs Van Kemenade noemt in zijn „Discussienota Schoolbegeleiding” óók als doel: optimaal functioneren van de school in zijn sociale omgeving. Het is ook hier wel te begrijpen dat initiatief en uitvoering wel allereerst in handen komen van „goedwillende onderwijzers”. Hierin zou ook al een reden gevonden kunnen worden om er alles aan te doen enz.

Vernieuwing

Een ander belangrijk punt voor de minister is zijn bedoeling om de onderwijsvernieuwing op gang te brengen. Nog steeds, naar zijn oordeel, nemen niet alle leerlingen die daar de geschiktheid voor hebben aan de hoogst bereikbare opleiding deel. Achterstand en achterstellingen op dat terrein opheffen zal ook humanisten een taak lijken die belangrijk is. De vraag is dan wel: hoe en waarom?

Onderwijsvernieuwing heeft twee aspecten die onderscheiden moeten worden. De eerste is het onderwijs meer en meer openstellen voor de moderne massa-me-

dia, d.w.z. meer dia-projectie, meer film, meer radio, meer t.v. in de school; in een later stadium meer geprogrammeerde instructie, met andere woorden meer technologie. Dat is onderwijs op de toekomst gericht.

Een andere opvatting van onderwijsvernieuwing is: het onderwijs meer individualiseren, meer op de persoonlijkheid van het kind letten, meer vrijheid en meer eigen keuze mogelijk maken, meer speelse vormen, meer fantasie, meer creativiteit.

In een bepaalde vorm van plannenmaken (planning) zouden beide kanten van de vernieuwingszaak soepel in elkaar kunnen grijpen: door meer doelmatigheid (efficiëntie), meer tijd voor spel en vrijheid, voor individuele ontplooiing.

Mensbeeld

De vraag is wel, zouden diegenen die voor meer technologie in de school voelen ook voldoende aandacht kunnen schenken aan de andere kant, de met eenvoudige en sobere materialen werkende speelse fantasie? De vraag is natuurlijk ook andersom te stellen. Maar eigenlijk gaat het hierom: Welk mensbeeld staat hier achter, hoe stellen we ons de „mens van de toekomst”, die we toch bezig zijn op te voeren, voor?

Is dat de mens die geheel in de opentop technologische wereld past. Of is dat de mens die ‚desnoods’ met weinig technische en materiële middelen zijn geluk zoekt in medemenselijkheid, in solidariteit?

Er is nog een derde kwestie die de aandacht vraagt. In de statuten van menige S.A.D. staat weinig over de inbreng van de onderwijzers en onderwijzeressen, kleuterleidsters inbegrepen. Toch staat en valt het werk van elke S.A.D. met de al of niet betrokkenheid, de vrijwillige medewerking van de man of vrouw voor de klas. Alle wetenschappelijke begeleiding wordt zinloos als „het onderwijsveld” de adviezen niet kan (of wil) uitvoeren. Elk wetenschappelijk advies moet door de man of de vrouw voor de klas begrepen en aanvaard (kunnen) worden. Zo'n advies moet in de klas - klassikaal! - toepasbaar zijn. En elke Nederlander heeft kunnen lezen dat de klassegrootte zeker dit jaar niet verlaagd wordt. Er moet dus wel weer een dringend beroep op de bereidwilligheid en het enthousiasme van de onderwijsgeevenden gedaan worden. En ook hier zou al weer een reden gevonden kunnen worden om er alles aan te doen om . . . enfin, zie boven.

Geen proeftuin

De minister van onderwijs, Van Kemenade erkent in bovengenoemde Discussienota dat sommige S.A.D.'s in het begin wat hautain en autoritair aan het werk zijn gegaan en daardoor op het ‚onderwijsveld’ weinig positief zijn overgekomen. Het onderwijs is zeker gediend met wetenschappelijk onderzoek, maar de School-Advies-Diensten mogen

het onderwijs niet als een soort proeftuin voor experimenten kunnen gebruiken, en dat wel allerminst zonder grondig overleg en de vrijwillig geboden medewerking van elke betrokken onderwijzer. Ook dit voert tot de overtuiging dat hier een reden in kan worden gevonden om er alles aan te doen om . . . de lezer kent het verhaal al.

In de statuten van nagenoeg alle S.A.D.'s staat dat bij de bestuurssamenstelling rekening moet worden gehouden met de levensbeschouwelijke verscheidenheid (pluriformiteit) van de bevolking in het werkgebied van de dienst. Dat kan een enkele gemeente zijn, maar ook een vrij uitgestrekte regio.

Waar de katholieken en protestanten middels hun organisaties meestal rechtstreeks in de Stichtingsbesturen deelnemen, daar is dat voor het openbaar onderwijs veelal geregeld via aanwijzing door betrokken gemeentebesturen. Dat kan dan in goede handen komen, wanneer is vastgesteld dat de aanwijzing van bestuursleden van de Stichting in overleg met de organisaties van direct betrokkenen (onderwijsvakbonden, afd. van Ver. voor Openbaar Onderwijs, e.d.) moet geschieden. Maar dit is mede een zaak die we, als levensbeschouwelijke organisatie die opkomt voor de belangen van de niet-kerkelijken, als Humanistisch Verbond dus, in 't oog moeten houden. En het is wellicht raadzaam om met het H.B. en in voorkomende gevallen met afd. en/of Gewestelijke Besturen van de Ver. voor Openbaar Onderwijs in overleg te treden.

Optimaal

„De bevordering van een optimale schoolloopbaan van alle leerlingen” bedoelt de minister met de S.A.D.'s en zo omschrijven vele Stichtingen hun doel. Maar hoe bedoelen de ouders, de onderwijzers hun dagelijks werk? En hoe zal dat worden ingepast in de taakopvatting die de deskundigen van de S.A.D.'s hebben? Ook hier is geregeld en diepgaand overleg met de „onderwijsgeevenden” wel terdege op zijn plaats. Maar dat is al een paar keer duidelijk gemaakt.

Die optimale schoolloopbaan, betekent dat „hoge cijfers, de beste van de klas?” d.w.z. competitie-systeem en carrière opbouwen?

Of krijgt een andere opvatting ook een kans: „Ik ben op een gezellige school geweest, ik heb er fijn gewerkt”.

In beide gevallen kan de individuele ontplooiing tot zijn recht gekomen zijn, maar de diepere bedoelingen bleven versluierd. Individualisering van het onderwijs en de toepassing van „flexibele didactische modellen” (leermiddelen aan speciale behoeften aan te passen) laten de achtergrond, het mensbeeld onbelicht. Of meer specifieke deskundigheid, die isolerend kan werken, die op den duur de wetenschapsman doet vereenzamen, omdat zijn vaktaal niet meer verstaan wordt, óf de keuze in het werkveld van de S.A.D.'s voor teamwork, voor samenwerkingsmodellen. Daarin is mede een reden gelegen om er alles aan te doen om sterke en duidelijke verbanden te krijgen met het onderwijzend personeel (en natuurlijk met de ouders). Maar dat is ook al een paar keer gezegd.

Voor de mens een autonoom

Voor mij (en ik kan rustig zeggen voor de meeste humanisten) ligt de waarde van het humanisme in de betekenis, die dit toekent aan de menselijke persoonlijkheid, het individu. In vele andere culturen, zoals de Oost-Aziatische, is het individu ondergeschikt gemaakt aan het collectief. Maar ook in de Europese geschiedenis konden politieke en culturele bewegingen tot ontwikkeling komen, die de menselijke persoonlijkheid in de eerste plaats zien als deel van een natie, ras of klasse. De humanist daarentegen ervaart het individu als uniek, onvervangbaar. Ieder mens levert zijn karakteristieke bijdrage tot het geheel van maatschappij en cultuur. Voor de humanist is de mens bepaald geen „naakte aap”, geen passieve speelbal van zijn driften en van toevallige maatschappelijke omstandigheden, maar veeleer een creatief, autonoom individu, in staat te kiezen en te keuren, bewust van zijn verantwoordelijkheid.

Dit individu heeft de mogelijkheden van zelfverwerkelijking en sociale en culturele bewustwording in zich: Bewustwording van eigen mogelijkheden, maar ook van de positieve en negatieve aspecten van het maatschappelijk bestel. De moderne humanistische psychologie (Maslow e.a.) beklemtoont bovendien de creatieve mogelijkheden van de mens, die zich in een voortdurend proces van ontwikkeling beevindt.

De Oekraïense historicus Walentin Moroz, beschuldigd van Oekraïens nationalisme, schreef in de gevangenis: „Ik ben nu zeer geïnteresseerd in het probleem van de individualiteit. Ik zie dit als één van de belangrijkste factoren in de gehele ontwikkeling van de mensheid. De onbezielde natuur is eenheid, gelijksoortigheid, afwezigheid van individualiteit. Met de verschijning van de levende stof verschijnt het individu, maar slechts in de fysieke zin. In geestelijke zin is er absoluut geen verschil tussen de ene aap en de andere. De mens begint bij de **ongelijksoortigheid** van de geest, de verschijning van zijn eigen, oorspronkelijke en ongestandaardiseerde geestelijke wereld.”

Niet ieder mens gaat dezelfde weg. Een werkelijk gezonde samenleving biedt ieder de mogelijkheden zijn talenten op zijn wijze tot optimale ontplooiing te brengen. Niemand kan de levensweg van een ander uitstippelen. In zijn boekje „De weg van de mens” zegt Martin Buber: „Met ieder mens is er iets nieuws ter wereld gebracht, dat er nog niet was, een eerste en enig iets... Het kan slechts op een dwaalspoor voeren, indien iemand er naar kijkt, hoever een ander het heeft gebracht en hij tracht hem dit na te doen; want daardoor ontgaat hem juist datgene, waartoe hij en uitsluitend hij geroepen is.”

Tolerantie

Hier raken wij ook het probleem van de tolerantie, een wezenlijk humanistisch uitgangspunt en een belangrijk geestesgoed, ons nagelaten door de denkers van de achttiende-eeuwse Verlichting. Het is immers de tolerantie, die de ander de ruimte laat op zijn wijze tot ontplooiing te komen. Een pluralistische maatschappij, waarin de verschillende levensovertuigingen en politieke ideeën zich kunnen ontwikkelen, is slechts mo-

gelijk op basis van tolerantie. Helaas is deze tolerantie in onze wereld nog steeds een bedreigd goed. De inquisitie is in velerlei vormen herleefd, niet alleen in Noord-Ierland.

Naarmate de communicatiemogelijkheden in de wereld toenemen en het contact tussen de volken onvermijdelijk intensiever wordt, zal ook de tolerantie, het begrip voor het anders-zijn als fundamentele waarde moeten worden erkend om de wereld leefbaar te maken. Hiervoor is bepaald ook méér nodig dan „vreedzame coëxistentie”. Tolerantie wil overigens allerminst zeggen verdoezeling van conflicten, tegenstellingen en rivaliteiten, die kenmerkend zijn voor iedere vorm van menselijke samenleving. Het betekent wél het afzien van geestelijke dwang, van de neiging de ander in een geestelijk keurslijf te dwingen of hem monddood te maken.

Het marxisme stelt, dat in de geschiedenis bepaalde wetmatigheden zijn te onderkennen, die er op duiden, dat staten zich via de weg van de klassenstrijd onder de leiding van het proletariaat bewegen naar een klassenloze maatschappij. Het individu zou dan aan deze wetmatigheden kunnen ontlene voor zijn persoonlijk leven en handelen. Afgezien van het utopisch karakter van deze theorie, kan men waardering hebben voor de sociale bewogenheid van het marxisme. Toch worden de uitgangspunten van het marxisme en in het bijzonder de visie op de geschiedenis en de mens door de humanist verworpen.

Pasklare antwoorden

Uiteraard heb ik hier het oog op een dogmatisch marxisme, zoals het stalinisme, dat weinig strookt met de oorspronkelijke ideeën van Marx. Onze kritiek richt zich in feite ook tegen iedere „gesloten” ideologie, die pasklare antwoorden meent te kunnen geven op de problemen van mens en maatschappij.¹⁾

In de marxistische theorie wordt uitgegaan van een noodzakelijk proces. Het individu schijnt nauwelijks meer te zijn dan een figurant op het toneel van de wereldgeschiedenis. De geschiedenis is echter geen natuurkundig proces, dat volgens vaste wetten verloopt. Maar bovendien dreigt het individu in deze visie ondergeschikt te worden gemaakt aan hetgeen men als historische wetmatighe-

den wil zien. Voor de vrijheid blijft dan maar een zeer kleine marge over. Het humanisme richt de blik niet in de eerste plaats op de geschiedenis, maar op het individu, dat nimmer middel, maar altijd doel is. Voor de humanist kan de menselijke persoonlijkheid geen middel zijn om de doeleinden van welke ideologie dan ook te verwezenlijken.

Een mens kan met dwang (ook met economische machtsmiddelen!) of zelfs lichamelijk geweld ertoe gebracht worden bepaalde handelingen te verrichten. Nooit kan het individu echter gedwongen worden (tenzij door hersenspoeling, behandeling met psychofarmaca) bepaalde waarheden tegen zijn overtuiging in te aanvaarden. Als treffende voorbeelden in dit opzicht noem ik de Romeinse filosoof Boëthius, schrijver van „De vertroosting der wijsbegeerte” en Rosa Luxemburg, bekend om haar „Brieven uit de gevangenis”, die beiden in de gevangenis hun geestelijke vrijheid en zelfstandigheid wisten te behouden. Op hun innerlijk leven konden de machthebbers geen vat krijgen. Hier openbaarde zich de machteloosheid van hun macht.

Waardenbesef

In het individu openbaart zich een waardenbesef. Wij moeten erkennen, dat het niet mogelijk is op exacte wijze te verklaren hoe dit waardenbesef, dit normgevoel, tot ontplooiing komt. Zeker is wel dit: De mens beleeft het bestaan van waarden, verwerkljkt deze en vindt hierin de zin van zijn leven. Het betreft hier niet de pseudo-waarden van natie, ras of klasse, maar waarden als gerechtigheid, waarheid, schoonheid, verantwoordelijkheid en medemenselijkheid. Anders dan in de meeste religies ligt in het humanisme bovendien het accent op waarden als zelfverwerkelijking, geestelijke groei, creativiteit, redelijkheid, tolerantie en vrijheid. De geschiedenis toont ons talloze voorbeelden, waaruit blijkt dat een mens de waarden van vrijheid en gerechtigheid hoger kan stellen dan het eigen bestaan. Hieruit blijkt, dat de mens ook (anders dan het dier!) is, wat Max Scheler noemde een „Neinsagenkönner”. Hij kan neen zeggen tegen hetgeen anderen, een politiek regime, een maatschappelijke structuur, hem dwingend willen opleggen. Het in-

Humanist is de n creatief, n individu

door Peter Krug

dividu blijft altijd naar het woord van Camus een „homme révolté”, een mens in opstand, die zich verzet tegen al datgene, dat beneden de maat van het werkelijk menselijke blijft.

Democratie

De humanist pleit voor de democratie (en veelal in radicalere vorm dan de huidige, beperkte, parlementaire democratie) omdat dit systeem de beste waarborg biedt, dat de mens niet tot middel, tot object wordt gedegradeerd. De democratie (met al haar beperkingen!) geeft ons ook beter dan welk ander politiek stelsel de mogelijkheid geestelijke vrijheid en sociale rechtvaardigheid te realiseren.

Uiteraard kan men de democratie niet zonder meer vereenzelvigen met het humanistisch ideaal, dat Fromm in zijn boek „De gezonde samenleving” voor ogen stond. Gezond is een samenleving, die het individu de mogelijkheid geeft zichzelf te zijn en zich optimaal te ontplooiën. Gedacht wordt hierbij ook aan een maatschappij, waarin vervreemding, autoritaire structuren en conformisme als belemmeringen voor vernieuwing en ontwikkeling worden ervaren en die gebaseerd is op sociale rechtvaardigheid. Helaas moet erkend worden, dat de ongelijke start van kinderen uit verschillende milieus (men leze hierover de recente dissertatie van J. L. Peschar „Milieu - school - beroep”) ook voor humanisten, die uitgaan van de gelijkwaardigheid van alle mensen, nog een onopgelost probleem vormt.

Open maatschappij

Ik wil in verband met mijn eerder gemaakte opmerkingen over de mogelijkheden tot zelfverwerkelijking van het individu in een open maatschappij wel het accent leggen op de noodzaak van democratisering, van inspraak, van medezeggenschap. Terecht merkte K. L. Poll in NRC-Handelsblad (24 januari 1974) op: „Ook de gedachte dat ons hoogste levensdoel zou moeten zijn het streven naar een open, ontspannen samenleving waarin alle mensen — dus ook de knoeiers, dieven, intriganten, gewichtdoeners, pestkoppen, ijdeluiten en machtsmisbruikers — zich naar hartelust kunnen ontplooiën, getuigt van een nau-

welijks ontroerende onbenulligheid en wereldvreemdheid...” Democratisering, inspraak bieden m.i. een tegenwicht tegen machtsmisbruik door genoemde elementen.

Ik kom tot deze conclusie: Grondslag van het humanistisch denken is de overtuiging, dat er mogelijkheden zijn tot ontplooiing, groei of evolutie zowel in het individuele leven als in de maatschappij. In dit opzicht is de humanist optimistisch ook al sluit hij de ogen niet voor de huidige problemen van bewapening, milieubederf en armoede in het grootste deel van de wereld.

Dit optimisme werd ook verwoord door Erich Fromm toen hij in „De gezonde samenleving” schreef:

„De geestelijk gezonde mens is de scheppende en onvervreemde. Hij is degene, die zich op liefdevolle wijze tot de wereld verhoudt en zijn redelijke vermogens gebruikt om de werkelijkheid objectief te benaderen, die zichzelf een onherhaalbare individualiteit weet maar tegelijk één voelt met zijn medemensen, die niet aan enig irrationeel gezag onderhorig is maar bewust en bereidwillig het redelijk gezag van geweten en rede aanvaardt, die gedurende zijn gehele leven geboren wordt en voor wie het leven het kostelijkste geschenk en zijn grootste, unieke kans is. Laten wij daarbij niet vergeten, dat deze doeleinden der geestelijke gezondheid geen idealen zijn, die de mens moeten worden opgedrongen of die hij alleen bereiken kan door zijn „ware wezen” te overwinnen of zijn „aangeboren egoïsme” op te offeren. Het tegendeel is waar: het streven naar geestelijke gezondheid, naar geluk, harmonie, liefde en creativiteit is elk menselijk wezen aangeboren...”

1) In dit verband wijs ik op de interessante studie van Daniel Bell „De komst van de post-industriële samenleving” (Deventer, Kluwer, 1974)

ABC

A an B esturen wat C ement
voor het winter-programma

- a - aandacht trekken door aandacht kennen
- b - betrokkenheid. Mensen willen liever betrokken worden bij activiteiten en besluitvorming van het bestuur, dan voor een afgerond programma geplaatst.
- c - contact. Bestuur als bindmiddel tussen vraag en aanbod.
- d - delegeren en besturen
- e - emotie. Funktioneel gebruik van emoties verlevendigt.
- f - fase. Programma-aanbod fasen
- g - grenzen. Grenzen kennen betekent krachtige inbreng van wat kan
- h - horen bij. Die ander die wil horen bij...
- i - intuïtie, is een fijne handwijzer voor activiteiten
- j - jammer, weer een kans gemist
- k - kennen is raamwerk van beminnen. Kunnen kennen is basis voor het doen
- l - luisteren naar h6e iemand iets zegt.
- m - moed, werkt fijner dan moet.
- n - nabespreking is voorbereiding voor weer een goede avond
- o - overleg, bereidheid tot overleg doet geheimen beschimmelen
- p - presentatie, kan pakkend, pittig en prima zijn
- q - querulanten, worden de mond gesnoerd
- r - risico, sommige risico's vallen gunstig uit
- s - stimuleer ontdekte kwaliteiten
- t - tarten door blijven vragen om levensvisie duidelijk te maken
- u - uitspreken is altijd beter dan oppotten
- v - verantwoordelijkheid kan alleen persoonlijk gefundeerd zijn, ook gemeenschappelijk gedragen verantwoordelijkheid
- w - winterprogramma - warmte - werkelijk - weldadig
- x - ?
- ij - ijzere voorraad optimisme
- z - zoekend humanisme

Ila Schoutsen

Keuze

Ik houd hem op mijn open hand
En kijk, gedompeld in gedachten,
naar
Een zwaar voldragen gerste-aar.
Het lijkt een droomtoestand:

Mijn denken tachtig eeuwen over-
spant,
Als was het slechts een enkel jaar,
Tot waar Eufraat en Tigris elkaar
Ontmoetten in 't Tweestromenland.

De Natoefiër, dolend door gewassen,
Zijn keus bepaalde tot de grassen
En d' eerste korrels heeft geplant.

Zo moet ook ik mijn keus bepalen
Bij 't dolend door 't leven dwalen.
Ik gevoel mij sterk aan hem verwant.

Toegezonden door
C. Völker, Koog aan de Zaan

ABAL-verkoop

ABAL-verkoop van artikelen uit ontwikkelingslanden donderdag 13 mei van 14-21 uur in Eindhoven. Bureau Humanitas, Pasqualinastraat 4.

Zomerkursussen van de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort

Van 5 tot 10 juli. Kosten f 245,— inclusief pensioen.

Vakantiecurcus 1: Wat denkt u van de mens? Sprekers o.m. Prof. Dr B. A. M. Barendse, Prof. Dr. G. J. Hoenderdaal, Prof. Dr. J. P. van Praag, Prof. Dr. P. Smits, e.a.

Elke dag zullen twee sprekers hun eigen visie op de mens uiteen zetten. We zullen daartoe twee protestantse, twee humanistische, twee Rooms-katholieke en twee vrijzinnig-protestantse sprekers uitnodigen.

Cursus van 2 t.m. 6 augustus 1976 (vakantiecurcus II). Kosten f 205,— inclusief.

Dr. C. J. Schuurman: „Zijn wij er werkelijk op uit onszelf te leren kennen?” Om de vele vragen die opkomen te kunnen doorzien zullen we eens luisteren naar de Lucifer-mythe, afkomstig uit Perzië en via de Arabische wereld door Dante opgenomen in zijn „Divina Commedia” en door Milton in zijn „Paradise lost”.

Opgaven en nadere inlichtingen bij de

Internationale School voor Wijsbegeerte, Dodeweg 8 te Leusden (Utr.) bij Amersfoort.

Verbandsraad

De volgende vergadering van de Verbondsraad zal worden gehouden op zaterdag, 15 mei a.s. Aanvang 10.30 uur. De voornaamste agendapunten zijn: de werkzaamheden van het hoofdbestuur over de laatste maanden en een gedachtenwisseling over de mogelijkheden van relationeel vormingswerk in het HV.

Belgische vrienden

De gem.krant van De Bilt-Bilthoven kondigt aan dat Belgische humanisten op 22 mei naar het Erasmus-huis komen. Er zullen onder meer van Belgische en Nederlandse zijde inleidingen worden gehouden over wat humanisten in de respectieve landen bezighoudt. Daarna een discussie o.l.v. Jan de Leede.

Gezinsweekend

Het gewest Zeeland organiseert jaarlijks een gezins-weekend. Dit jaar valt deze gebeurtenis op 15 en 16 mei in „Het Zilveren Schor” te Arnemuiden, fraai gelegen aan het Veerse Meer. Een beperkt aantal deelnemers van buiten het gewest zijn weer van harte welkom. Ze kunnen zich opgeven bij A. Mortier, Lisztlaan 7, Vlissingen, Telefoon 01184 - 13182.

In memoriam E. Bartels

Op 71-jarige leeftijd is van ons heengegaan Ernst Bartels, voorzitter van de gemeenschap Zandvoort en directeur van de stichting Mondiaal Alternatief. Hij werd geboren in 1904 in Sukabumi op West-Java. Tijdens de oorlog verbleef hij in een Japans interneringskamp. Hij was sterk bewogen door het konflikt mens-biosfeer, schreef boeken, brochures en talloze artikelen waarin hij de uitwegen aangaf uit de milieukrisis. Zijn activiteiten van de laatste jaren spitsten zich toe op de zangvogelmoorden in Europa. Hij bezat de Huisorde van Oranje.

Radio & TV

Radio: zondag 9.30—10.00 uur Hilversum I

2 mei: aktualiteiten

9 mei: Meneer Philips heet Frits. Over bedrijfsdemokratisering. Samenstelling: Piet Brinkman en Rina Spigt.

16 mei: aktualiteiten.

Televisie: Nederland I 22.30 uur.

Zondag 9 mei: „Je kunt niet vanaf de achterbank een auto besturen”. Democratie is georganiseerd, kritisch vertrouwen. Wie het compromis schuwt opent de weg naar diktatuur. Een humanistische visie op democratie. Pim Elfferich in gesprek met prof. dr. J. P. van Praag, erevoorzitter. Regie: Joos Elfferich.

Konferentie van de humanistische stichting Socrates voor wetenschap en cultuur over:

De relatie tussen levensovertuiging en politiek

Voor veel mensen zijn de verschillen, de raakvlakken en de wederzijdse beïnvloeding van levensovertuiging en politiek niet zo erg duidelijk. Wat doe je met een levensovertuiging in de politiek? De herinneringen aan hetgeen de aanhangers van de kerkelijke partijen en met hun geloof in de politiek deden en doen wekt bij humanisten gewoonlijk geen positieve reacties. Op grond van de politieke verscheidenheid van de leden van het Humanistisch Verbond zijn we de eerste twintig jaar erg voorzichtig geweest met politiek in het HV, de laatste jaren durven we wat meer. Steeds zijn er leden geweest, die bedankten voor het HV omdat we óf te weinig óf teveel aan politiek deden. Er zijn mensen, die gewoon overgevoelig zijn als het om hun politieke opvattingen gaat, anderen tonen nauwelijks belangstelling voor de politiek. Hoe je op basis van dezelfde humanistische overtuiging tot een verschillende politieke keuze kunt komen is voor velen een probleem. En buiten onze ledenkring staan vele humanisten, die het niet nodig vinden om lid te wor-

den van het HV omdat „ze al aan politiek doen”. Is dat soms een konsekwentie van de (omstreden) stelling, dat het maatschappelijk zijn het bewustzijn bepaalt?

Het bovenstaande vormt meer dan genoeg aanleiding te proberen of we wat meer vat kunnen krijgen op deze problematiek.

Daarom organiseert de stichting Socrates op **zondag 23 mei** a.s. een konferentie over het onderwerp: De relatie tussen levensovertuiging en politiek.

Werkwijze:

Er zullen op de konferentie geen inleidingen worden uitgesproken. De deelnemers ontvangen van tevoren schriftelijk discussiestof en informatiemateriaal. Aangekomen ter konferentie gaan de deelnemers onmiddellijk in discussie, 's morgens in kleine groepen, 's middags plenair met een forum, dat bestaat uit: **Dr. J. F. Glastra van Loon, J. de Leede en drs. H. A. A. Molleman** onder voorzitterschap van **dr. R. van Kamp**. In het schriftelijke discussie- en doku-

mentatiemateriaal zijn bijdragen van de forumleden opgenomen.

Agenda:

10.00-10.30 uur aankomst, koffie

10.30 uur opening.

10.45-12.30 uur groepsdiskussies

12.30-13.30 uur lunch

13.30-16.00 uur plenaire diskussie.

Deelname **alleen** na voorafgaande opgave aan het buro van het Humanistisch Verbond, postbus 114 te Utrecht, tel. 030 - 318145.

Er kunnen aan deze konferentie niet meer dan zestig personen deelnemen.

De kosten bedragen f 6,— per persoon, inclusief het dokumentatiemateriaal. Een lunch kan ter plaatse worden gebruikt tegen betaling van f 7,50 en alleen na voorafgaande bestelling.

De konferentie wordt gehouden in het gebouw van de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort. Belangstellenden worden verzocht zich zo spoedig mogelijk op te geven.

„Ga terug naar je eigen land”

1. Rassenvermenging desnoods met dwang door opiniemakers, massamedia, leiders...” (12,9, blz. 1. stell. 5). Deze methode van wilsoplegging heette onder Hitler „hersenspoeling”. Moet het daaraan?

2. (2.2. blijvend vestigen). Blijven wordt bij onze overbevolking voor beide volken een ramp: algehele verstedelijking van ons land, waarin het overgrote deel van beide volken veroordeeld wordt tot een bestaan van grote-stads-proletariaat, dat met geld zoet gehouden moet worden. Wij doen de Surinamer daar geen dienst mee.

3. Dat **blijven** is ook helemaal **niet nodig** evenmin als de komst hierheen: Suriname heeft vruchtbaar land aan de kust, redelijke bodemschatten, waterkracht. Er is overvloed aan werk: scholen- en huizenbouw; verbetering van onderwijs en landbouw; opbouw van een eigen inheemse industrie. Wat ontbreekt is de wil tot sparen en tot samenwerking en verdraagzaamheid. Een Kreool krijgt nooit een voet aan de grond in een Hindoe-dorp.

4. Bij de Molukkers werd vergeten te vermelden (9.1) dat de KNIL-soldaten in Indonesische ogen huurlingen en oorlogsmisdadigers in dienst van de koloniale onderdrukker waren, die met waarvakmanschap de vrijheidsstrijd onderdrukten. De volgende leeftijdsgroep (die met de bijbel in de ene en het pistool in de andere hand) had moeten beseffen, dat zij een schuld tegenover Indonesië hadden goed te maken, zoals enige Duitse jongeren dat tegenover de Fransen deden. Zij hadden trouwe burgers van het nieuwe Indonesië moeten worden en helpen een menswaardige samenleving op te bouwen.

5. Formeel juist is de bewering (3.2; 4.6; 9.1) dat „in 1953 door het Nederlandse volk alle inwoners van Sur. tot Nederlanders zijn verklaard”. Hier wordt verzwegen, dat onze regering toen niét, evenmin als nu, het volk om zijn mening vroeg, hoewel er duidelijk stemmen opgingen van „van die zinkput verlost te worden”. Vermoedelijk hadden de Haagse kringen toen het oog op het bauxiet en wilden zij deze gouden banden niet helemaal doorsnijden.

De Surinamer maakt gebruik, zeg maar rustig misbruik, van de letter van de wet, in strijd met de geest van de wet, want niemand dacht toen aan een landverhuizing, maar aan burgerrechten.

6. De Nederlandse arbeider beschouwt de Surinamer als een indringer en klaploper: „óf hij verdringt ons van ons werk óf wij moeten zijn ondersteuning opbrengen”.

In Suriname is ruimte en toekomst voor de Surinamer. Laten wij hem daar helpen, maar hem niet hier vasthouden.

Axel, R. Slot

Religie en topervaring

Onlangs kreeg ik een boek in handen van A. Maslow, en een verhandeling van Dr. M. Peerbolte over deze schrijver. A. Maslow, een der „voormannen” van de humanistische psychologie schreef o.a. het boek Religie en Topervaring. Centraal hierin staan al die geestelijke ervaringen die gewoonlijk aangegeven worden met: kosmisch bewustzijn, religieuze beleving, bewustzijnsverruiming, mystica enz.

Een 2-honderdtal studenten vroeg hij naar hun topervaringen, zoals hij het noemt. En er bleek een sterke overeenkomst met o.a. religieuze (niet godsdienstige) uitingen van volkomen persoonlijke aard. Voorbeelden: 1. men ervaart een sterke eenheid met de medemens, de wereld, de kosmos. 2. Het waargenome krijgt totale aandacht. 3. Er is een ervaren van tijd en ruimteloosheid. Soms beleven van de eigen kern. 4. De waarneming kan ik transcenderend zijn. Daardoor begeerteloos, onzelfzuchtig, onthecht.

Maslow geeft een veertiental punten aan en noemt ze zoals hierboven vermeld top-opiekerervaringen.

Dit is m.i. een ruimere benaming dan religieuze ervaring. In zijn onderzoek kwam Maslow nl. tot de ontdekking dat het niets met godsdienst of religieuze ideeën te maken behoeft te hebben. En ook niet met exaltatie. Er is nu plaats voor inzicht en onderzoek in het werkelijkheidsgehalte van deze ervaringen. Het heeft te maken met oceanisch besef (Freud). Sommigen beleven topervaring in meditatie of erotiek, anderen in de stilte van de natuur, bij muziek, gedicht, het spel van een kind.

Wat is de waarde van topervaringen?

Voor onze geestelijke gezondheid is nodig dat men ontdekt wat zijn kern is. Door eenheidsbelevingen krijgt men een ander mensbeeld, wat minder agressie kan betekenen. Er komt meer openheid, los van traditie en gewoonten. Dan is er beleving van de wezenlijke waarden in het leven. Verbondenheid, toewijding, liefde, waarheid. Het zijn de kernen van moderne (ongodsdienstige) religie, van

humanisme, van wetenschappelijke en artistieke creativiteit en van filosofische denkkreativiteit.

Amsterdam, H. Hatzmann

Astrologie

Voor het standpunt van de redactie om ook een voorstander van de astrologie aan het woord te laten, heb ik alle waardering. Maar Rudolf Smit maakt toch wel op ergerlijke wijze misbruik van het aanbod om „in zeer kort bestek enige zinnige dingen te zeggen over astrologie”.

Rudolf Smit tracht de lezers te overonderen door met titels en namen te schermmen, zonder in te gaan op de verdiensten van de desbetreffende personen. Teneinde de indruk van een wetenschappelijk gefundeerde beschouwing te wekken, heeft hij het over „kansfactoren” van 1 op de 1.000.000, 1 op de 5.000.000 en 1 op de 500.000, maar de hemel mag weten wat hij onder de „kansfactor” verstaat, een begrip dat in de statistiek onbekend is.

Wat hebben we aan een holle opmerking als „Bij belangrijke militairen (welke waarde moeten we hier aan het woord „belangrijk” hechten?) stonden de planeten Mars en Jupiter veel vaker dan het te verwachten gemiddelde op de hoekpunten”? Bedoelt Rudolf Smit met „veel vaker” misschien wel 1000 keer zo vaak? Mocht hij met „kansfactor” bedoelen de waarschijnlijkheid (of kans) dat deze planeten op de hoekpunten liggen, dan betekent zelfs een 1000 keer zo grote frequentie nóg maar één enkel geval op de 5000 waarbij de constellatie van de planeten zou coïncideren met de militaire verdiensten(?) van de betrokken persoon, en dat is allesbehalve significant; het is nietszeggend!

Dit artikel is nog niet waard om te worden opgenomen in een van de damesbladen waar Rudolf Smit zo op afgeeft en het is voor de Humanist beschamend dat het daarin is verschenen.

Eindhoven, H. E. Kater

(advertentie)

De STICHTING HUMANISTISCH THUISFRONT vraagt voor haar militair tehuis in SEEDORF (WDId).

Buffetassistentes

(plm. 18-24 jaar).

Schriftelijke informatie bij het Centraal Buro, Weteringschans 251, A'dam; evtl. telefonisch bij het tehuis: 09 - 49.4281.3279.

energie beter gebruiken voor het vinden van goede betalende dan voor gezeur over wanbetalers. Verder zal er weer eens gezocht worden naar een nieuwe contributieregeling, maar „daar moet je wel een heel slimme Tom Poes voor wezen,” vindt onze scheidende penningmeester Jan Bijleveld. Zijn opvolger John Tigelman gaat zich op verzoek van de commissie, met Van Brakel (directeur IHEU) bezighouden met de definitieve versie van de financiële stukken die aan de board (IHEU-bestuur, bestaande uit vertegenwoordigers van de voornaamste aangesloten organisaties) zullen worden voorgelegd.

Voor we ons met die – wat mij betreft stomvervelende – cijfers ophielden, gaf Thoenes (commissievoorzitter en één van de drie voorzitters van de IHEU) een onderhoudend relaas van zijn ervaringen in Brussel waar hij was uitgenodigd de feestelijkheden bij te wonen ter ere van de publicatie van het honderdste nummer van de „Moralist”, een vijf maal per jaar versijndend blad over moraal, zo iets als humanistisch vormingsonderwijs. Thoenes sprak daar aan de hand van zijn in dat nummer opgenomen artikel „Het Humanisme Vandaag” voor een gehoor van vier ministers van onderwijs (Vlaams/Waals kerkelijk en onkerkelijk), inspecteurs, leraren en leerlingen. Zijn verhaal was van een lichtvoetiger karakter dan dat van professor Dethier die onder de titel „Humanisme en Vrijzinnigheid” een zeer deskundige uiteenzetting gaf van het humanisme van Heidegger, Sartre en Nietzsche, en van de opgave van de onvolmaakte (niet de zondige) mens zich tot het hogere te verheffen.

Naar aanleiding van Thoenes' artikel, dat je als een bekentenis tot een vooruitgangsgeloof zou kunnen kenschetsen – en dat hij eerst „Het Humanisme Vandaag, Plaatsbepaling en Perspectief” had genoemd – hebben wij nog een boeiende, soms flink verhitte discussie gevoerd waar we eigenlijk wel uren mee hadden willen doorgaan. Ik kan hier niet meer dan een paar uit hun verband gerukte opmerkingen weergeven, die zeer herkenbaar zullen zijn voor hen die ook telkens weer over dit soort onderwerpen nadenken.

– Bij de poging „vooruitgang” te omschrijven: „Vergroting van het vermogen dingen te verwezenlijken naar eigen inzicht.” Maar daarbij kan het psychologisch proces van een stijgend besef van verantwoordelijkheid ook leiden tot een gevoel van machteloosheid, en de daardoor veroorzaakte apathie moet dan als achteruitgang worden bestempeld.

– „Mag je bewustwording stimuleren als je niet de werktuigen kunt aanbieden die men nodig heeft om iets mee te doen aan de eventuele misstanden waar men bewust van is geworden?” (Bijvoorbeeld bij werkende jongeren, of in trainingsgroepen).

– „Beoordelen we gedrag van mensen op hun bedoeling of op de gevolgen?” (Alleen op gevolgen is zuiver pragmatisch.)

Slordig omspringen met processen-verbaal

Het jongste nummer van KRI – maandblad van de reclassering – opent met een verwijt naar de politie over de slordige gewoonte een deel van het proces-verbaal ter verificatie te sturen naar het gemeentehuis waar een verdachte staat ingeschreven. Op het voorblad van zo'n proces-verbaal komen behalve personalia ook de feiten waarvan iemand verdacht wordt voor: „De ambtenaar leest dan dat zijn stad-, buurt- of straatgenoot verdacht wordt van messetrekkerij, poging tot doodslag of iets anders vriendelijks”. Dit slordig omspringen met persoonlijke gegevens werd steeds door politie en andere autoriteiten ontkent. Over AVRO's misdaadshow „Opsporing verzocht” zegt reclasseringswoordvoerder mr. C. van den IJssel in KRI: „Het programma roept allerlei angsten op, terwijl het ook bestaande vooroordelen bevestigt. Ik denk bij dat laatste niet alleen

aan de denigrerende opmerkingen over bepaalde randgroepen in onze maatschappij, maar ook aan het feit dat de misdaad los van zijn context wordt gepresenteerd: de dader blijft de grote slechterik en wat er verder achter steekt blijft in het duister. „En als bij dat alles Van Meekren het publiek ook nog verzekert dat men anoniem tips kan doorgeven, dan levert hij brandstof voor de heksenjacht en misselijke grapjes”.

Overigens: Het ministerie van justitie had bij de opzet van dit „experiment” voorzien in een begeleidingscommissie waarin aanvankelijk ook plaats was voor iemand uit de reclassering. Maar omdat van de reclassering bij het toetreden tot deze commissie geëist werd af te zien van publiekelijk commentaar over deze „misdadshow” bleef de plaats onbezet.

Vrouwenbladen

De grote Nederlandse vrouwenbladen leiden een onopvallend, maar zeer bloeiend bestaan. Wekelijks rollen twee miljoen exemplaren van de pers: Margriet, Libelle, Viva, Story en Weekend. Elk exemplaar, zo wijst onderzoek uit, komt in handen van meerdere lezers, zodat driekwart van alle vrouwen en bijna de helft van alle mannen elke week één van deze bladen leest.

Het is één uitgeverij, het VNU-concern, die deze vijf bladen op de markt brengt. Over de enorme invloed die de VNU daarmee op de Nederlandse vrouw heeft, werd tot nu toe nauwelijks geschreven.

Maar deze stilte is kort geleden verbroken door Iris Wassenaar in haar boekje „Vrouwenbladen, Spiegel van een mannenmaatschappij”. Zij beschrijft daarin de geschiedenis van het vrouwentijdschrift, de opkomst en het verdwijnen van een aantal bladen en de manier waarop de VNU zich langzaam maar zeker een monopoliepositie op de „vrouwenmarkt” verwerfde.

Iris Wassenaar maakt duidelijk hoe de redactionele inhoud van deze grote publiekstitjdschriften uitsluitend bepaald wordt door commercie en reclame. De artikelen dienen een zo groot mogelijk aantal lezers aan te spreken en ze moeten bovendien een gunstig klimaat voor de adverteerders scheppen. Er wordt niets geschreven wat de adverteerders

onwelgevallig zou kunnen zijn.

Vreemd is dat de schrijfster geen woord wijdt aan Tina (weekblad, oplage in 1975 plm. 260.000) en Tina-club (maandblad, oplage plm. 76.000), die toch ook door de VNU op de markt gebracht worden.

Het gemiddelde Tina-lezeresje is weliswaar nog jong, zo'n 14 jaar (volgens onderzoek door de uitgever verricht) en de beide „Tina's” behoren daarmee „officieel” tot de jeugdbladen, maar het zou de moeite waard geweest zijn er op te wijzen dat de Nederlandse vrouw ook al voordat ze volwassen is door de VNU van lectuur wordt voorzien. In Tina wordt de vrouw bovendien al met precies hetzelfde waardepatroon geconfronteerd, een patroon waar voor begrippen als „emancipatie” en „bewustwording” geen plaats is.

Droevig is tevens dat Iris Wassenaar in een opsomming van vrouwenbladen die de laatste jaren in de concurrentieslag het loodje legden ook Ons Gezin (uitgave van de Nationale Federatie voor Huishoudelijke- en Gezinsvoorlichting) noemt. De Federatie werd weliswaar in 1972 opgeheven, maar Ons Gezin bleef bestaan. In 1973 werd de naam van het blad veranderd in Gezin en Samenleving en het verschijnt nog steeds, volkomen onafhankelijk, met ongeveer 8000 abonnees en bijna zonder advertenties.

Het blad zou eerder een steuntje in de rug verdienen dan dat het doodverklaard wordt. Het lijkt me ook overbodig de VNU een nog grotere monopoliepositie toe te dichten dan het concern in feite al heeft.

Toch is het boekje belangrijk voor ieder die wel eens een vrouwenblad in handen heeft. En wie is dat niet?

Inge de Wilde

– „De jeugd maakt zich los van „dit hoor je te doen” en gaat leven zoals zij menen dat goed is.”

Ten slotte wat iemand de humanistische stelling nummer één noemde: „Er zijn geen mensen die niet bedankt willen worden”. Ik kan me niet meer herinneren in welk verband dat werd gezegd, maar ik ben het er roerend mee eens!

Nettie Klein

„Vrouwenbladen Spiegel van een mannenmaatschappij” door Iris Wassenaar. Wetenschappelijke Uitgeverij B.V., 1976, Amsterdam. Prijs: f 14,50